

УТВЪРЖДАВАМ: /п/

Йордан Джартов

*Директор на ОУ „Хр. Смирненски”
с. Самоводене, общ. В. Търново*

дата 15.09.2022 г.

ПРОГРАМА

ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА РАННОТО НАПУСКАНЕ НА УЧИЛИЩЕ

Ранното напускане на училище е сложно явление, което оказва сериозно влияние върху индивидуалните съдби на пряко засегнатите, върху благосъстоянието на техните семейства, върху възможностите за развитие на техните общности.

I. Причините за ранното напускане могат да бъдат класифицирани в няколко основни категории:

1. Икономически причини – Безработицата, ниските доходи, пониженият жизнен стандарт и бедността поставят много деца в затруднени условия, водещи до повишен риск от отпадане от училище. В резултат на финансовите и икономически затруднения много деца са принудени да помагат на семействата си, което води до прекъсване на присъствието в училище или до нарушаване на участието им в учебния процес.

2. Социални причини – Свързват се с родителска незаинтересованост, противоречия, конфликти, напрежение и кризи в семейството, отрицателно въздействие на домашната среда, неграмотност или ниско образование на родителите, непълни семейства, деца и ученици в риск от извършване на противообществени прояви, ученици с поведение, което е трудно или е в конфликт със закона, домашно насилие, незачитане правото на избор на децата, налагането на строги наказания. Голямо влияние имат и рисковите неформални групи или приятелската среда.

3. Образователни причини - Обхващат широк кръг проблеми: трудности в усвояването на учебното съдържание, слабости в методиката на преподаване и в организацията на обучението, начина на оценяване, квалификацията на учителите, навиците за учене, негативни нагласи на участниците в образователния процес и липсата на мотивация, качеството на учебниците. Големият брой отсъствия, липсата на достатъчно ефективна система за контрол върху начина на воденето и отчитането им, влошената дисциплина. Насилието и агресията в училище, ниските образователни резултати са също вътрешни за училищните процеси. Взаимоотношенията между детската градина и училището, неразвитото кариерно ориентиране и консултиране, недостатъчно високият обхват на децата в детска градина в етапа на ранното детско развитие повишава риска от затруднения при адаптирането им в училище. За голяма част от децата, които остават извън детските градини и чийто майчин език е различен от българския, се наслагва още един фактор – недостатъчната подготовка по български език, което води до трудности в процеса на обучение в рамките на началния етап на образование. Трудностите при овладяването на българския език и изграждането на пълноценни речево- комуникативни умения у учениците от етническите малцинства водят до социалната им изолация в училищната общност и също са предпоставка за преждевременното напускане на училище.

4. Етнокултурни причини - Етнокултурното многообразие в съвременната българска образователна система се изразява в специфичните етнически, религиозни и езикови измерения. Формираните различия в условията на ранната социализация рефлектират върху процесите на вторичната (институционална) социализация на децата в процеса на обучението. Етнокултурните причини са рискови и е необходимо да бъдат идентифицирани, анализирани и едновременно с това да бъдат прилагани адекватни мерки за тяхното неутрализиране. В образователната практика липсва достатъчна чувствителност към етнокултурните характеристики на децата, което повишава риска за преждевременно напускане на училище. Силно действащите вътрешногрупови норми и натискът на етнокултурните традиции сред уязвими етнически общности и групи предопределят специфичните причини за преждевременното напускане на училище: отсъствие на познавателна мотивация сред децата и учениците от тези общности, отсъствие на мотивация от страна на родителите за приобщаващо образование на децата им, ниска степен на готовност за училище на деца от уязвими общности, дефицит на комуникативна компетентност сред такива деца и др. Резултатите от множество проучвания и анализи показват, че равнището на записване във всички степени на образование при ромите е много по-ниско в сравнение с всички останали малцинствени групи.

5. Институционални причини - Като такива могат да се квалифицират недостатъчно координираният подход между различните служби и специалисти на национално, регионално и местно ниво за справяне с преждевременното напускане на училище, недостатъчно ефективен контрол върху управлението и функционирането на политиките за обхващане, задържане и реинтегриране на децата и учениците, наличие на детски градини и училища, в които се обучават деца и ученици предимно от уязвими етнически общности. Тъй като причините за преждевременното напускане на учениците от образователната система са комплексни, положителната промяна на състоянието на тези явления изисква прилагането на комплексни мерки и добра координация между институциите от няколко различни сектора на всяко ниво на управление – национално и регионално.

6. Причини, свързани със здравния статус - В контекста на политиките за развитие на приобщаващото образование продължава тенденцията за интегриране на децата със специални образователни потребности в общообразователните училища. Рисковете за преждевременното напускане на училище са свързани с недостатъчна подготовка на детските градини и училищата за приобщаване на тези деца. Тук се включват всички фактори на материалната база, образователната среда, човешките и финансовите ресурси, които не отговарят на изискванията за прилагане на принципите на приобщаващото образование.

II. Човешките ресурси и проблемът за преждевременното напускане на училище

Компетентностите на педагогическите специалисти успешно да реализират мерки и политики за намаляване дела на преждевременното напускане на училище са свързани с качеството на тяхната подготовка и с ефективността при финансирането на програми за повишаване на образованието и квалификацията им. През 2011 г. във връзка с Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция е създадена **Национална мобилна група за психологическа подкрепа**, членовете на която осъществяват интервенции в кризисни ситуации и подпомагат училищата в създаване на програми от грижи за деца в риск, особено в районите, където няма необходимите специалисти. Интегрираното обучение на децата и учениците със СОП и подпомагането от екип от специалисти – ресурсен учител, логопед, психолог, рехабилитатор на слуха и говора, педагог на зрително затруднени деца, осигурява както групова, така и индивидуална работа с децата и учениците в съответствие с техните потребности. Финансирането по програми и проекти за повишаване на образованието и квалификацията на учителите – класни ръководители, е насочено към теми за преодоляването на конфликтите в класа, за работа с деца в риск от напускане на училище и пр.

III. Финансови ресурси за намаляване на преждевременното напускане на училище

Финансирането на системата на предучилищното и училищното образование се осъществява в рамките на прилагането на системата на делегирани бюджети. Особено значими за намаляването на дела на преждевременното напускане на училище са допълнителните средства от държавния бюджет за дейности, които не се финансират по делегираните бюджети. Ежегодно от 2007 г. МС осигурява средства по Оперативни програми (ОП) и по Национални програми (НП) за развитие на средното образование. За намаляване дела на преждеременно напусналите училище – ОП „Развитие на човешките ресурси“, НП „С грижа за всеки ученик“, НП „За по-пълно обхващане на учениците в задължителна училищна възраст“ (закуска и мляко/чай на всеки ученик в I – IV клас), НП „Оптимизация на училищната мрежа“, НП „На училище без отсъствия“ – „Без отсъствие“ (Тази мярката предоставя средства на училищата, които реално и точно отразяват отсъствията в училищната документация и разработват училищни програми за тяхното намаляване. Общият бюджет по мярката е 2 млн. лева), Проект BG05M2OP001-2.012-0001 „Образование за утрешния ден“, на обща стойност 104 959 178,01 лева и с продължителност 36 месеца – от 15.10.2019 г. до 15.10.2022 г., Проект № BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ на обща стойност 109 562 541,93 лева и с продължителност 35 месеца, считано от 02.2021 г., НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“ с общ бюджет на програмата: 5 350 000 лв., НП „Иновации в действие“ с общ бюджет на програмата: 2 300 000 лв.

Ежегодно се осигуряват средства за транспорта на 6-годишните деца и на учениците в задължителна училищна възраст, а от 2010 г. са включени и 5-годишните. Финансират се дейностите по обучението на ученици в задължителна училищна възраст в защитените училища и в паралелките с по-малък от минималния брой ученици, транспортни разходи за пътуващите деца, за целодневната организация на учебния ден и за столово хранене от I до VIII клас в средишните училища. През учебната 2010/2011 година се въведе целодневна организация за учениците в I. клас на всички училища. В момента занималнята са безплатни за всички желаещи деца.

Осигуряват се безплатни и актуализирани учебници за учениците до VII клас. Националната програма за младежта финансира проекти за подкрепа на младежки дейности.

IV. Социално-икономическите ресурси и намаляване дела на преждеременно напусналите училище.

Осигуряват се семейни помощи за деца, които имат стимулиращ ефект върху учениците в затруднено социално положение. От изключителна важност е повишаването на информираността на родителите и учениците към задължителния характер на образованието и информиране на родителите за развитието на детето и ученика; координация и сътрудничество с дирекция „Социално подпомагане“ по настоящ адрес на ученика.

V. Физическата среда и преждевременното напускане на училище.

Регионалните политики за развитие на мрежата от училища гарантират равния достъп до образование на всички деца и ученици в задължителна училищна възраст. Трайната политика за осигуряване на достъпна среда и подходящи условия за обучение на децата и учениците, включително и чрез защитените и средишните училища, пряко кореспондира с целите за намаляване на дела на преждеременно напусналите. В специалните училища се осигурява достъп до образование на децата със СОП, които не могат да се обучават с ресурсно подпомагане в общообразователна среда

VI. Други ресурси и мерки за превенция и за намаляване на преждевременното напускане на училище.

Чрез проект за „Ограмотяване на възрастни“, изпълняван от Министерството на образованието и науката по ОП „Развитие на човешките ресурси“ се улеснява по-нататъшният

достъп до общообразователна и професионална подготовка и съответно до по-конкументното им участие на пазара на труда. Прилагат се различни форми на обучение – дистанционна, вечерна, задочна. Разработват се и се прилагат програми за придобиване на ключови компетентности. Постепенно се преодолява обособяването на етнически принцип в предучилищното и училищното образование. Проектите „Създаване на благоприятна мултикултурна среда за практическо прилагане на интеркултурно образование и възпитание”, „Интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в образователната система”, „Реинтеграция на отпаднали ученици в образователната система”, „Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства” по ОП „Развитие на човешките ресурси“ подпомагат интеграцията, намаляването броя на преждевременно напусналите училище, както и включването в образователната система на необхванатите деца от етническите малцинства. Значително е намален броят на ромските деца в помощните училища. Осигуряване на обучение по български език за деца от подготвителните групи и за ученици от началния и прогимназиалния етап, които срещат затруднения, като се предотвратява изоставането, преди това да е повлияло на образователните резултати Националната програма „С грижа за всеки ученик” вече обхваща децата от подготвителните групи и учениците от начален етап. Прилагат се добри практики в неформалното образование и в системата на формалното образование посредством метода „Връстници обучават връстници”, интерактивни методи, информационни кампании, доброволчески инициативи и др. с участието на представители на неправителствения сектор. Провеждането на консултации и допълнителни занимания с децата и учениците, води до компенсиране на затрудненията в обучението преди те да станат причина за преждевременното напускане на училище. Набелязани са мерки, които училищата следва да предприемат, за превенция и преодоляване на отсъствията от училище и на ранното напускане на системата. Например: изготвяне на стратегия за превенция и преодоляване на отсъствията от училище и на ранното напускане на системата, както и на план за действие в зависимост от конкретните условия и трудности във всяко училище; информиране на дирекция „Социално подпомагане” за учениците, допуснали повече от пет неизвинени отсъствия в рамките на един месец; своевременно информиране на родителите за отсъствията и успеха на учениците и провеждане на съвместни дейности с родителите; активизиране на ученическото самоуправление и включване на учениците в занимания по интереси и др. Активизира се и ученическото самоуправление с включване на ученици в проектни дейности и занимания по интереси с ясен акцент върху гражданското и здравното образование. В това направление е проекта „Училище за себеутвърждаване и подготовка към европейски хоризонти” (УСПЕХ), партньорството между МОН и НПО, реализиращи инициативи за намаляване на преждевременното напускане на училище.

VII. Мерки и дейности за намаляване на отсъствията на учениците:

Съвместни дейности с родителите за преодоляване на проблема с отсъствията на учениците и непосещаването на училище:

- Обхождане на всички семейства от класните ръководители и разговор за редовното посещение на децата в училище, взаимодействие с кметовете на трите села- Самоводене, Хотница и Русаля, и с ръководителите на фирмите, в които работят родителите на тези деца;
- Своевременно информиране на родителите за отсъствията и успеха на учениците;
- Поредица тематични срещи с родители по проблемите на отговорността за възпитанието и образованието на децата и общите задължения на родителите;
- Повишаване участието и ангажираността на родителите в училищни мероприятия;
- Посещения на класните ръководители и възпитателите по домовете на учениците, които отсъстват от училище повече от 5 последователни дни без причина;
- Включване на учениците в занимания по интереси през обедната почивка;
- Осигурен достъп до спортната база на училището, до компютърния кабинет и библиотеката;
- Социализиране на децата и учениците, за които българският език не е майчин;
- Работа с ученици в риск и превенция за задържането им в училище, полагане на допълнителни грижи от класния ръководител;

- Индивидуална работа от страна на учители и класни ръководители със застрашените от отпадане ученици;
- Провеждане на здравно и гражданско образование в часа на класа, изнасяне на беседи от класните ръководители и Комисията -за стрес, трафик на хора и др.
- Създаване на ученически съвет и провеждане на разговори с учениците от класния ръководител;
- Провеждане на ежеседмични активни консултации със семействата или настойниците на учениците;
- Засилен контрол относно изпращане на уведомителни писма до дирекция „Социално подпомагане” за учениците, допуснали повече от пет неизвинени отсъствия в рамките на един месец;
- Разработване и прилагане на мерки за подкрепа на учениците в риск от напускане чрез различни форми на самоуправление;
- Разработване и прилагане на мерки за подкрепа на учениците в риск с участието на представители на местната власт и Детска педагогическа стая.
- Разработване на механизъм за контрол на редовното и точно отразяване и нанасяне на отсъствията на учениците в училищната документация;
- Разработване на механизъм за борба с училищният тормоз и регистър на случаите на училищен тормоз.

Дейности за намаляване на отсъствията на учениците:

- Осигуряване на безплатен транспорт за учениците от селата Хотница и Русаля;
- Включване на повече ученици в групи за ЦДОУД и подготовка с цел предотвратяване на ранно отпадане.
- Посещения от директора и класните ръководители на проблемните класове с цел намаляване на отсъствията и не прилагане на извънредна мярка (отстраняване от час).

Мерки и дейности за подкрепа на учениците в риск от напускане чрез ученическо самоуправление:

- Създаване на ученически съвет - основната му задача е да събира, обменя и популяризира мненията и идеите на учениците. Целта е да бъдат полезни на себе си и на училището и заедно да го превърнат в желана за тях територия чрез следните примерни дейности:
- Провеждане на ежеседмични ежемесечни заседания на Ученическия съвет за решаване на текущи въпроси и вземане на решения;
- Направа на тематични кътове във всяка класна стая;
- Отбелязване на патронния празник на училището – 29 /30/ септември;
- Отбелязване на 1-ви декември - Международен ден за борба срещу СПИН;
- Украса и дейности по повод Коледа и Нова година;
- 14 февруари-ден на влюбените;
- Отбелязване на 1-ви март и други пролетни празници;
- Отбелязване на 22.04. - Ден на Земята;
- Отбелязване на 9-ти май - Ден на Европа;
- Отбелязване на 31-ви май - Международен ден срещу тютюнопушенето;
- Провеждане на часове от членове на Ученическия съвет по подхода “Връстници обучават връстници”.

Мерки за подкрепа на учениците в риск с участието на родителски общности:

ЦЕЛ: Привличане на родителите и ангажирането им с училищния живот; ангажиране на родителите в решаването на проблеми, свързани с деца, застрашени от отпадане; създаване на активна връзка между училището и родителската общност.